

De herfsttrek 1978 bij Falsterbo (Zweden) volgens het verslag van het Vogeltrekstation te Falsterbo.

Overgenomen uit het rapport van de heer G. Roos in het tijdschrift ANSER van Skanes Ornitologiska Förening, jaargang 18, nr. 2.

In verband met onze trekwaarneming hier is het zeker interessant op de hoogte te zijn van het trekverloop in Zweden en over wat er zo gezegd wordt over de broedresultaten in het hoge noorden in verband met de aantalschommelingen in de trek van jaar tot jaar.

Voor het verloop van de herfsttrek te Falsterbo in de jaren 1975, 1976 en 1977 zij verwezen naar de artikelen in DE FITIS van april '78 en die van aug. '78. Daarin is een tabel opgenomen van een 50-tal vogelsoorten met de waargenomen aantallen per decade (tien dagen) van de herfst 1975, waaruit te zien is in welke tijd die verschillende soorten uit Scandinavië wegtrekken. Verder is er in die artikelen een grafiek opgenomen, waaruit te zien is wanneer in 1975 de verschillende invasie-soorten doortrokken, en verder grafieken van de dagelijkse aantallen van Wespandief, Buizerd, Ruigpoot-

buizerd en Sperwer in de herfst van 1977. Deze geven een heel goed beeld, in welke perioden die roofvogels daar plegen door te trekken.

Dergelijke tabellen en grafieken worden in rapporten in ANSER elk jaar gegeven, maar ik zal die nu hier niet overnemen, om het artikel niet al te lang te maken.

Hier volgt dan een uittreksel uit het nu verschenen rapport over de herfst-trek 1978.

Het weer

Deze herfst domineerden winden uit de westsector; langere perioden met oostelijke winden ontbraken geheel. Om het nauwkeuriger te karakteriseren: De windrichting gedurende meer dan de helft van alle ochtenden in augustus-november was W - NNF: Aug. 15 dagen, sept. 16 dagen en okt. 17 dagen. De wind was meestentijds matig, vrij krachtig of krachtig (resp. 3-4 B. en 5-6 B.), maar bereikte enige malen de sterkte van 7 of 8 Beaufort, vooral 23-25 okt. en 16-20 nov. Zwakke of veranderlijke wind was er daarentegen gedurende de twee weken 3-16 okt., een periode die zich bovendien kenmerkte door nevel en mist (minder dan 2,5 km zicht op 10 ochtenden). Zelfs gedurende grotere delen van november was het nevelig en somber weer.

Evenals in de voorafgaande vijf jaren werd op Nabben, het zuidelijkste puntje van Zweden te Falsterbo (55.23 N / 12.50 O) in 1978 weer geregeld de herfsttrek waargenomen door de heer Gunnar Roos, en wel dagelijks vanaf 11 augustus tot en met 20 november, van een half uur vóór zonsopgang tot 14.00 uur. Op sommige dagen had de heer Roos een vervanger. Deze geregelde waarnemingen vinden zo al sinds 1973 plaats.

De aantallen

In 1978 passeerden er in totaal 1,2 miljoen vogels in 140 soorten (1973-77: gemiddeld 2,0; min. 1,0 en max. 3,5 miljoen). Een betrekkelijk laag aantal dus in vergelijking met de vorige vijf jaren. Voor een belangrijk deel komt dit door het lage jaartotaal van Vink/Keep: ca. 0,5 miljoen tegen in doorsnee 1,2 miljoen voor 1973-77. Van het jaartotaal komt 87% op rekening van de tien meest voorkomende soorten: Vink/Keep 43% (513.000), Spreeuw 15% (185.000), Houtduif 10% (119.000), Eidereend 8% (100.000), Gele kwikstaart 3% (36.700), enz...

Terwijl de groep duiven en zangvogels in ongewoon lage aantallen verschenen (uitgezonderd Graspieper en ook Spreeuw, Huiszwaluw en Gele kwikstaart), hadden de noordelijke eenden en steltlopers een topjaar (evenals in 1975), waarschijnlijk tengevolge van een hoge productie van jongen in de zomer van 1978.

Invasievogels, ongeregelde trekkers

Er werden deze herfst geen opmerkelijke invasies waargenomen. Alleen de ca. 1000 Pimpelmezen zijn in dit verband nog vermeldenswaard (1975: 27.700 en 1977: 15.600).

Misschien dient hier ook de Sijs genoemd te worden. Deze soort was zeker niet buitengewoon talrijk (18.700 tegen gem. 23.300 in 1973-77), maar het trekverloop was wel opmerkelijk; het hoogtepunt viel namelijk erg laat, op 7 en 8 november (6.650 + 1.860 ex.).

Roofvogels

Wat betreft het aantal geregistreerde roofvogels, ca. 21.500, kan 1978 een middelmatig jaar genoemd worden (1973-77: gemid. 25.500, min. 17.500, max. 37.000). Bekijken we echter de verschillende soorten apart, dan wordt het beeld vanzelfsprekend meer gesplitst. Twee groepen kunnen onderscheiden worden: de ene bestaande uit vier noordelijke soorten, die gekenmerkt worden door buitengewoon hoge jaartotalen (Ruigpootbuiserd, Blauwe kiekendief, Snelleken en Havik), en de andere bestaande uit vier tropentrekkers, die daarentegen gekarakteriseerd worden door exceptioneel lage jaartotalen (Wespendief, Bruine kiekendief, Visarend en Boornvalk). Wat de overige soorten betreft wijken de jaartotalen slechts in mindere mate ($\pm 25\%$) af van de gemiddelden voor 1973-77 (Buiserd, Sperwer, Rode wouw en Torenvalk). Volgens verscheidene rapporten was het aantal kleine knaagdieren in het noorden van Fenno-Scandia buitengewoon hoog in 1977 zowel als in 1978, en het is dus niet verwonderlijk, dat die jaren ook gekenmerkt worden door een recordcijfer voor Ruigpootbuiserd en Blauwe kiekendief bij Falsterbo. Waarschijnlijk bestaat er ook verband tussen het bestand van de kleine knaagdieren en de hoge trekcijfers van Snelleken en Havik, ook al is de achtergrond in dit geval wat minder duidelijk. Moeilijker te verklaren zijn de lage jaartotalen van de tropentrekkers; de trekcijfers kunnen hier niet beschouwd worden als bewijs voor een reële en drastische achteruitgang van de herfstpopulatie (vergelijk evenwel Wespendief, hieronder).

Buiserd

Er werden op Nabben deze herfst 9.000 Buiserden geteld (1973-77: gemid. 11.000, min. 6.000, max. 17.000), in hoofdzaak vanaf 19 sept. t/m 18 okt. (92%). Opmerkelijke topdagen waren 19 sept. (860), 20 sept. (1800), 28 sept. (1390) en 18 okt. (1910). Al deze dagen werden gekenmerkt door winden uit W - NW en in hoofdzaak helder weer en goed zicht, dus een voor de soort typische weerssituatie.

Ruigpootbuiserd

Het jaartotaal van de Ruigpootbuiserd, 1620 ex., is het hoogste dat ooit te Falsterbo genoteerd is (1973-77: gemid. 510, min. 220, max. 1210). Ook van een aantal andere plaatsen in Zuid-Zweden werd deze herfst melding gemaakt van veel hogere cijfers dan normaal voor deze soort. Wat de tijd betreft was de trek tamelijk geconcentreerd op een periode van drie weken in het midden van oktober, toen 90% van het herfsttotaal van deze soort passeerde (7-26 okt.). De gemiddelde datum viel op 14 okt., wat op één dag na overeenkwam met het gemiddelde van 1973-77. 14 Okt. was ook de beste dag met ca. 290 ex.

Vijf van de zeven beste dagen voor de soort (meer dan 100 ex.) kenmerkten zich door OZO/ZO-lijke winden en/of bijzonder nevelig weer met minder dan 3 km zicht, omstandigheden die toch waarlijk niet gepaars plegen te gaan met sterke buizerdentrek te Falsterbo. Ook in vroegere jaren is er sterke trek van Ruigpootbuiserden waargenomen met winden uit O - Z en relatief slecht zicht. Waarschijnlijk is hier toch een reëel verband aanwezig. Belangrijke factoren voor dit verschijnsel zijn zeker de ZZO/Z-lijke voorkeursrichting van deze soort en zijn, in vergelijking met de Buiserd, geringe afhankelijkheid van opwaartse luchtstromingen door thermiek.

Sperwer

In totaal werden deze herfst 7.460 Sperwers geteld, wat beduidend minder is dan in 1977 (10.875), maar veel meer dan in 1973-76 (gemid. 4.640). Over langere termijn beschouwd houdt dit in, dat de Sperwer in de laatste twee herfstten even talrijk was als in de 1940-er en begin van de 1950-er jaren, d.w.z. de tijd vóór de lange periode van achteruitgang van de soort. Hoewel men weet dat volgens de ringgegevens een groot deel van de in Falsterbo geregistreerde vogels van Finse oorsprong zijn, kan men op goede gronden aannemen, dat het herstel van de trektotaal ook een verbetering in het Zweedse bestand weerspiegelt.

Zoals gewoonlijk, was de trek van de Sperwer verdeeld over zo goed als de gehele waarnemingsperiode, en de enige opmerkelijke afwijking van het normale tijdschema was, dat de soort ver in november ook nog in groot aantal doortrok. Zo passeerden er op 20 november, de laatste waarnemingsdag van het jaar, niet minder dan 135 Sperwers, wat een verbazend hoog cijfer is, zo laat in het seizoen. En die dag trokken ze schuin tegen een harde wind in (W/VNW 15-17 m/s). Zelf, zo schrijft de heer Roos, heb ik nooit eerder Sperwers in groot aantal zien wegtrekken onder dergelijke windomstandigheden,

die gewoonlijk immers alle roofvogeltrek afremt (mogelijk met uitzondering van die van het Smelleken).

Wespendief

Zoals reeds vermeld verschenen deze herfst alle tropentrekkers onder de roofvogels in bijzonder kleine aantallen. Niet het minst geldt dit voor de Wespendief, waarvan het jaartotaal van 2.660 ex. duidelijk het laagste is in de 1970-er jaren (1973-77: gemid. 7.220, min. 4.420, max. 11.080). Nog geringer in aantal was de soort echter in een paar jaren van de 1940-er jaren, namelijk 1943 (1.290) en 1949 (2.470). Maar in die beide herfstten heerste er een ongunstige wind (vaak O/Z-winden), en dat was in 1978 niet het geval. Integendeel, gedurende de trekperiode van de Wespendief dit jaar heersten er winden uit W - N (18 dagen tussen 21 aug. en 15 sept.), en dat zijn omstandigheden die immers de trek op Falsterbo zou moeten concentreren.

Het kan dus geenszins uitgesloten worden, dat het lage jaartotaal van de Wespendief tenminste voor een deel een reële achteruitgang van de herfstpopulatie weerspiegelt. Een interessante bijzonderheid in dit verband is de verdeling van de trek over de tijd. Van het totaal aantal vogels deze herfst trok slechts 20% in september tegen gemiddeld 60% in 1973-77. Bij de Wespendief passeren immers de oude vogels in hoofdzaak vóór de jongen van het jaar, waarvan de trek zijn hoogtepunt heeft een eind in september. De gegeven cijfers zouden verklaard kunnen worden door een abnormaal lage jongenproduktie in 1978. Dezelfde redenering kan ook toegepast worden op de opmerkelijk dalende tendens in de jaartotalen van de Wespendief gedurende 1973-78. In die jaren daalde namelijk het aandeel van de septembervogels van gemiddeld 69% 1973-74 tot 59% 1975-76 en 35% 1977-78.

Verder geeft de heer Roos in zijn artikel een beschouwing over de variatie in de jaarlijks waargenomen aantallen doortrekkers en de waarde daarvan als monitor door het aantal broedparen en de produktie van jongen. Daarbij wordt o.m. verwezen naar een recent artikel van S. Svensson, 1978: "Efficiencies of two methods for monitoring bird population levels: Breeding bird censuses contra counts of migrating birds". Oikos 30: 373-386

F. Bloem
Veldlaan 8
2111 VN Aerdenhout